

Mimusops elengi (Bakul Tree)

Classification-

Kingdom- Plantae

Division- Magnoliophyta

Class- Magnoliopsida

Order- Ericales

Family- Sapotaceae

Genus- *Mimusops*

Species- *elengi*

Habitat- In Punjab, though not native to the region's drier zones, it is cultivated as an ornamental and shade-giving tree in urban gardens, parks, institutional campuses, and residential areas, especially where irrigation is available. It prefers moist and well-drained soil.

Morphology- *Mimusops elengi* is a medium-sized, evergreen tree reaching up to 15–25 meters in height, with a dense, rounded canopy and greyish-brown rough bark. Leaves are simple, dark green, glossy, and elliptic. The tree produces small, highly fragrant, star-shaped cream-white flowers that bloom profusely, especially in spring. Its fruit is an ovoid berry that ripens to yellow or orange, containing a single seed. The plant is shade-tolerant and valued both for beauty and utility.

Economic Importance-

Used extensively in Ayurvedic, Unani, and Siddha medicine for treating dental issues, diarrhea, wounds, and as a tonic.

Wood is hard, durable, and fine-grained, used in cabinet making, carpentry, and construction.

Flowers are highly fragrant and used in garlands, perfumes, and temple rituals.

मिमुसाँप्स एलेंगी (बकुल का पेड़)

वर्गीकरण -

जगत – पादप

विभाग – मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग – मैग्नोलियोप्सिडा

क्रम – एरिकेट्स

कुल – सैपोटेसी

जाति – मिमुसाँप्स

प्रजाति – एलेंगी

आवास (Habitat)

पंजाब में यह वृक्ष प्राकृतिक रूप से तो नहीं उगता, लेकिन इसे सजावटी और छायादार वृक्ष के रूप में बागों, पार्कों, स्कूल-कॉलेज परिसरों और आवासीय इलाकों में लगाया जाता है, विशेषकर जहाँ सिंचाई की सुविधा उपलब्ध हो। यह नमी वाली, अच्छे जल निकास वाली मिट्टी में अच्छी तरह उगता है।

आकृति-विज्ञान (Morphology) – मध्यम आकार का सदाबहार पेड़ जो 15–25 मीटर तक ऊँचा होता है। इसका मुकुट घना और गोलाकार होता है तथा छाल धूसर-भूरा और खुरदरा होती है। पत्तियाँ सरल, गहरी हरी, चमकदार और अंडाकार होती हैं। पेड़ छोटे, सुगंधित, स्टार के आकार के क्रीमी सफेद फूल देता है, जो विशेष रूप से वसंत ऋतु में खूब खिलते हैं। फल एक अंडाकार बेरी होता है जो पीले या नारंगी रंग का होता है, जिसमें एक बीज होता है। यह पौधा छाँव सहने वाला होता है और सौंदर्य एवं उपयोगिता दोनों के लिए मूल्यवान है।

आर्थिक महत्व (Economic Importance)

आयुर्वेद, यूनानी और सिद्ध चिकित्सा में दंत संबंधी समस्याओं, दस्त, घाव और टॉनिक के रूप में व्यापक रूप से उपयोग किया जाता है।

लकड़ी कठोर, टिकाऊ और महीन अनाज वाली होती है, जिसका उपयोग कैबिनेट बनाना, बढ़ईगीरी और निर्माण कार्यों में होता है।

फूल अत्यंत सुगंधित होते हैं और माला, इत्र और मंदिरों में पूजा के लिए उपयोग किए जाते हैं।

ਮਿਮੂਸੋਪਸ ਏਲੋਗੀ (ਬਕੁਲ ਦਾ ਦਰੱਖਤ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੌਦੇ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲੀਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲੀਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਏਰਿਕੇਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਸੈਪੋਟੇਸੀਏ

ਜੀਨਸ - ਮਿਮੂਸੋਪਸ

ਪ੍ਰਜਾਤੀ - ਏਲੋਗੀ

ਆਵਾਸ (Habitat)

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸਜਾਵਟੀ ਅਤੇ ਛਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰੱਖਤ ਵਜੋਂ ਪਾਰਕਾਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਘਰੇਲੂ ਬਾਗਾਂ ਅਤੇ ਲਾਂਸ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਨਮੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਧਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ-ਰਚਨਾ (Morphology)

ਦਰਮਿਆਨਾ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਰਾ ਦਰੱਖਤ ਜੋ 15–25 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਘਣਾ ਅਤੇ ਗੋਲਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਾਲ ਧੂਸਰ-ਭੂਰੀ ਤੇ ਖੁਰਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੱਤੇ ਸਧਾਰਨ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ, ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਅੰਡਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਰੱਖਤ ਨੇੜਲੇ, ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ, ਸਿਤਾਰੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰੀਮੀ ਸਫੈਦ ਫੁੱਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਸੰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖਿਲਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਇੱਕ ਅੰਡਾਕਾਰ ਬੇਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੀਲੇ ਜਾਂ ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੌਦਾ ਛਾਂਵ ਸਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਾਬਲ-ਏ-ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance)

ਆਯੁਰਵੈਦ, ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਦਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਦਸਤ, ਜ਼ਖਮਾਂ ਅਤੇ ਟੋਨਿਕ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੱਕੜ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਸੁਖੀ-ਦਾਨੇਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕੈਬਿਨੇਟ ਬਣਾਉਣ, ਬੜਈਗਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫੁੱਲ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਲਾ, ਇਤਰ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।